

Анатолій МАНІЧЕВ
ад'юнкт кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВА НА ПІЛЬГИ ВETERАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Питання удосконалення процедури надання пільг ветеранам Національної поліції України існує в контексті забезпечення соціального захисту усім пільговим категоріям населення України. Соціальний захист ветеранів Національної поліції України є актуальним аспектом діяльності державних органів і потребує постійного вдосконалення, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану та у післявоєнний період. Незважаючи на наявність законодавчої бази, яка регулює надання пільг цій категорії громадян, на практиці виникають певні труднощі в їх реалізації. Проаналізуємо існуючі проблеми та запропонуємо шляхи удосконалення процедури надання пільг ветеранам Національної поліції України.

Право на пільги ветеранів Національної поліції України детально регламентується Законом України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» [1]. Цей закон визначає категорії ветеранів, перелік пільг та порядок їх надання. Аналіз практики застосовування положень законодавства у вказаній сфері дозволяє дослідникам виділити окремі проблемні питання. Розглянемо їх більш детально.

Згідно з п. 2 абз. 1 ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» [1] ветерани Національної поліції України мають право на першочергове безоплатне придбання ліків за рецептами лікарів. При цьому проведені в Україні дослідження акцентують на проблемах з неповним охопленням потрібних ліків для ветеранів та бюрократичними перешкодами при оформленні рецептів [2]. Другою перешкодою є недостатнє фінансування, що обмежує доступ до дорогих препаратів. У 2024 р. на реалізацію програми державних гарантій медичного обслуговування населення в Україні виділено майже 159 млрд грн. Це на 16 млрд грн більше порівняно з попереднім роком. Також варто зазначити, що забезпечення ліками регулюється постановою Кабінету Міністрів України № 1303 від 17.08.1998 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань» [3], але перелік захворювань є загальним, і в ньому не враховані певні жіночі хвороби, що призводять до безпліддя, яке є частим наслідком участі жінок у бойових діях. Також постанова має прив'язку до місця проживання учасників бойових дій, яке не є тотожним місцю реєстрації, що важливо враховувати в умовах дії воєнного стану. Крім того, варто наголосити на низькій поінформованості ветеранів Національної поліції України та працівників аптек про можливості отримання такої пільги зазначеними категоріями осіб [2].

Згідно з п. 4 абз. 1 ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» [1] ветерани Національної поліції України мають право на першочергове безоплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів), безоплатне забезпечення протезами та протезно-ортопедичними виробами. Дослідники вказують на те, що ця пільга є недостатньо забезпеченою державою, адже до 2024 р. вона фінансувалася тільки коштом місцевих бюджетів [2]. У 2024 р. у межах державного бюджету було запущено пілотний проєкт щодо зубопротезування окремих категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, на суму 749 367 тис. грн. Водночас уніфікований порядок отримання пільги на зубопротезування відсутній. Спробою уряду вирішити означену проблему є постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.2024 № 212 [4], де вперше визначено порядок фінансування та граничну вартість (14 984 грн.) такої пільги коштом держави. Запланована кількість медичних послуг із зубопротезування на місяць для одного закладу, який бере участь у програмі, становить дві медичні послуги із зубопротезування кожного виду. Тариф на медичну послугу із зубопротезування визначається як ставка на медичну послугу, що становить 2765 грн.

Згідно з п. 5 абз. 1 ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів військової служби,

ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» [1] ветерани Національної поліції України мають право на безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного лікування. Порядок надання путівок, розмір та порядок виплати компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування визначаються Кабінетом Міністрів України. Важливо зазначити, що кожного року гранична вартість путівки змінюється. Так, наказ Міністерства соціальної політики України від 19.04.2024 № 197-Н «Про встановлення граничної вартості путівки (ліжко-дня) у 2024 році» [5] встановив граничну вартість путівки (ліжко-дня) за надання послуг із пільгового санаторно-курортного лікування лише особам, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, у розмірі 14 994,0 (833,0) грн з податком на додану вартість. Вважаємо таке рішення неоднозначним, адже на пільгу мають право усі категорії ветеранів. Надання пільг ветеранам є одним із проявів соціальної відповідальності держави та визнанням їхніх заслуг перед країною. Підтримка ветеранів, навіть під час воєнного стану, є важливою для зміцнення соціальної згуртованості та морального духу нації.

Згідно з п. 6 абз. 1 ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» [1] ветерани Національної поліції України мають право на 50-відсоткову знижку плати за користування житлом (квартирної плати) та плати за комунальні послуги або 50-відсоткову знижку вартості палива, в тому числі рідкого, в межах норм, встановлених для продажу населенню для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення. За результатами опитування IREX25, проведеного у 2020 р., кількість учасників бойових дій, які користуються пільгою, складає 81 % опитаних. Знижки на комунальні послуги є найбільш необхідною пільгою, яку обирають 45 % ветеранів [2]. Однією з проблем, пов'язаних з цією пільгою, є складність оформлення та довгий час очікування на її надання через бюрократичні процедури. Також можуть виникати труднощі з підтвердженням права на пільгу в разі відсутності повного пакету документів або необхідності їх оновлення. Під час дії правового режиму воєнного стану ветерани часто фізично не можуть звернутися до органів Пенсійного фонду України, тому законодавство передбачає можливість відправки документів рекомендованим листом через пошту або звернення члена сім'ї (за довіреністю).

Згідно з п. 10 та 11 абз. 1 ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» [1] ветерани Національної поліції України мають право на безоплатний проїзд (туди і назад) у межах України один раз на рік залізничним транспортом у купейному вагоні швидкого чи пасажирського потягу або водним чи автомобільним транспортом міжміського сполучення для лікування та відпочинку у санаторіях та будинках відпочинку; безоплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту (за винятком таксі) за наявності посвідчення встановленого зразка. У 2016 р. до Бюджетного кодексу були внесені зміни, згідно з якими пільговий проїзд перенесено з категорій витрат, які забезпечуються за рахунок коштів державного бюджету, до видатків, що можуть здійснюватися з місцевих бюджетів. Даний вид пільги є найчастіше використовуваним в Україні. Однак подекуди виникають питання під час її реалізації. Так, згідно зі ст. 37 Закону України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 [6] пільгові перевезення пасажирів, які відповідно до законодавства користуються такими правами, забезпечують автомобільні перевізники, які здійснюють перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування. Автомобільному перевізнику, який здійснює перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування, забороняється відмовлятися від пільгового перевезення, крім випадків, передбачених законом. Безпідставна відмова від пільгового перевезення тягне за собою відповідальність згідно із законом. Види та обсяги пільгових перевезень установлюються замовленням, у якому визначається порядок компенсації автомобільним перевізникам, які здійснюють перевезення пасажирів на маршрутах загального користування, збитків від цих перевезень. Тобто перевізники не можуть на власний розсуд встановлювати кількість пільгових пасажирів, яких вони мають перевозити. Підпунктом «г» п. 3 ч. 1 ст. 91 Бюджетного кодексу України [7] визначено, що до видатків місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів, належать, зокрема, видатки на компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян. Проте місцеві органи влади визнають, що не завжди закладають необхідну кількість грошей в бюджеті для відшкодування витрат перевізників, а тому значна кількість перевізників працює на бездотаційній основі (за власний рахунок), встановлюючи власні нормативи з перевезення пільговиків. Втім, встановлені законодавством пільги ніхто не

може обмежити, а тому вимога на отримання послуги з перевізника з боку пільговика завжди буде правомірною. Порушення права пільговика на проїзд громадським пасажирським транспортом (безпідставна відмова з боку водія) тягне за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (850 гривень) (ст. 133-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення) [8].

У перспективі важливим аспектом є інтеграція з автоматизованими системами обліку, що дозволить спростити процес верифікації права на пільгу та зробити використання транспорту зручнішим для ветеранок та ветеранів. Співпраця між органами влади та операторами транспортних послуг є ключовою для ефективної реалізації цієї ініціативи. У контексті пільгового проїзду не можна не згадати ще одне важливе питання – інклюзивності транспорту. Воно є актуальним для ветеранок та ветеранів з інвалідністю або тих, мобільність яких обмежена лише тимчасово. Ці люди мають право на користування транспортом, однак часто змушені обмежувати власне пересування, що не відповідає як уявленню про безбар'єрний простір, так і принципу поваги держави до внеску ветерана чи ветеранки [2].

Підсумовуючи, можемо виділити такі проблеми реалізації права на пільги ветеранами Національної поліції України:

- недостатня чіткість окремих положень закону (деякі норми мають неоднозначне тлумачення, що призводить до різних підходів у їх застосуванні на місцях);
- складність процедури оформлення пільг (ветеранам доводиться збирати велику кількість документів, що ускладнює процес отримання пільг);
- недостатня інформованість ветеранів (багато ветеранів не повною мірою обізнані про свої права та можливості);
- недостатня координація між різними органами влади (часто виникають ситуації, коли різні органи влади трактують законодавство по-різному, що ускладнює процес надання пільг).

1. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24.03.1998 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/98-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Белошенко А., Дмитренко І., Термено О. та ін. Соціальний захист ветеранок і ветеранів, аналіз наявних стандартів, огляд європейських практик і напрацювання рекомендацій: аналіт. звіт: посібник. 62 с. *Юридична сотня*. URL : https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/doslidzhennya_soczzahyst_2024-1.pdf.

3. Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.1998 р. № 1303. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1303-98-%D0%BF#Text>.

4. Деякі питання реалізації пілотного проекту щодо зубопротезування та надання планової стоматологічної допомоги окремим категоріям осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.2024 р. № 212. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/212-2024-%D0%BF#Text>.

5. Про встановлення граничної вартості путівки (ліжко-дня) у 2024 році: наказ Міністерства соціальної політики України від 19.04.2024 р. № 197-Н. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0595-24#Text>.

6. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text>.

7. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

9. Право на пільговий проїзд у громадському транспорті. *Безоплатна правнича допомога*. URL : <https://legaid.gov.ua/publikatsiyi/pravo-na-pilgovyj-proyizd-u-gromadskomu-transporti/>.